

Anna Mitek, Ireneusz Miciuła

Współczesne determinanty rozwoju przedsiębiorstw prywatnych

Studia i Prace Wydziału Nauk Ekonomicznych i Zarządzania 28, 53-66

2012

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Anna Mitek

Uniwersytet Szczeciński

Ireneusz Miciuła

Uniwersytet Szczeciński

WSPÓŁCZESNE DETERMINANTY ROZWOJU PRZEDSIĘBIORSTW PRYWATNYCH

Streszczenie

Przedsiębiorstwa prywatne stanowią podstawowe miejsce pracy dla Polaków, dlatego warto analizować ich rozwój. Z tego względu celem artykułu jest przedstawienie aktualnych determinant rozwoju przedsiębiorstw prywatnych. Dlatego przeanalizowano podział warunków gospodarowania, które mają wpływ na prawidłowe funkcjonowanie i rozwój przedsiębiorstw. Dodatkowo scharakteryzowano najważniejsze elementy, takie jak konkurencyjność i efektywność zarządzania, mające bezpośrednie przełożenie na sensowność istnienia danej działalności. Przedstawiono także aktualne bariery rozwoju przedsiębiorstw w Polsce. Artykuł w całości daje obraz najistotniejszych elementów wpływających i determinujących działalność przedsiębiorstw prywatnych.

Słowa kluczowe: warunki gospodarowania, efektywność zarządzania, konkurencja, determinanty działalności, przedsiębiorstwo prywatne.

Wprowadzenie

Proces globalizacji oraz zmiany w warunkach gospodarowania i konkurowania spowodowały konieczność zmian w podejściu do zarządzania przedsię-

biorstwem. Dlatego od przedsiębiorstw, jako podstawowego podmiotu w gospodarce rynkowej, oczekuje się umiejętności dostosowania zadań i funkcji oraz metod organizacji pracy i zarządzania do radykalnie zmieniających się uwarunkowań ich działalności. Umiejętność dostosowywania się do otoczenia (jego złożoności, struktury i dynamiki) i wymogów gospodarki rynkowej decyduje o efektach działalności i możliwościach rozwoju każdego przedsiębiorstwa. Dostosowanie firm objawia się poprzez realizację różnorodnych przedsięwzięć innowacyjnych i restrukturyzacyjnych. Gospodarka rynkowa z jednej strony stwarza przedsiębiorstwu określone warunki działania (gospodarowania), dzięki którym może ono realizować swoje cele, z drugiej strony stawia przed nim wymagania, którym przedsiębiorstwo dla zapewnienia sobie względnej trwałości egzystencji musi sprostać. Celem artykułu jest ukazanie czynników determinujących rozwój przedsiębiorstw. Przedstawiono czynniki wewnętrzne i zewnętrzne oraz bariery rozwoju firm w Polsce wpływające na sposób i możliwości gospodarowania.

1. Zewnętrzne i wewnętrzne warunki gospodarowania przedsiębiorstw

Rozwój przedsiębiorstwa jest procesem niezbędnym w celu przetrwania i dalszego funkcjonowania na rynku. Prowadzi do zmian poziomu i struktury elementów składowych przedsiębiorstwa. Rozwój przedsiębiorstwa zależy zarówno od zewnętrznych, jak i wewnętrznych czynników warunkujących funkcjonowanie firmy. Uwarunkowania zewnętrzne, czyli te, na które firma ma ograniczone możliwości oddziaływania, stanowi szeroko rozumiane otoczenie, z którego zasobów przedsiębiorstwo korzysta i którego potrzeby zaspokaja. Czynniki wewnętrzne, czyli te, na które firma ma możliwość bezpośredniego wpływu, determinują rozwój przedsiębiorstwa. Wśród nich najczęściej wymieniane są czynniki o charakterze kapitałowym i intelektualnym.

Przedsiębiorstwa zawsze funkcjonują w określonym otoczeniu zewnętrznym. Działają w konkretnym regionie w powiązaniu z państwem i innymi firmami. Otoczenie stwarza im pewne szanse i możliwości, ale jednocześnie stawia przed nimi wymogi i ograniczenia. Natomiast zdarza się, że firmy pośrednio przez swoje funkcjonowanie wpływają na otoczenie zewnętrzne i w większym lub mniejszym stopniu określają jego charakter. Jednak dzieje się tak głównie w przypadku podmiotów lub grupy podmiotów, które mają na rynku

duże znaczenie przetargowe, czyli ich decyzje mają wpływ na cały sektor. Natomiast otoczenie, w którym funkcjonują współczesne przedsiębiorstwa, staje się coraz bardziej złożone i zmienne oraz narzuca bezwzględną konieczność przystosowania się do niego wszystkich firm. Dodatkowo wzrasta liczba podmiotów gospodarczych i instytucji, które wpływają na funkcjonowanie przedsiębiorstw, a sam zakres powiązań przedsiębiorstw z otoczeniem ulega ustawicznemu poszerzaniu się: od sfery technicznej i ekonomicznej rozszerza się na sferę problemów społecznych, politycznych i kulturowych. Dlatego na skutek wzrostu złożoności i zmienności otoczenia przedsiębiorstwa mają coraz mniejsze możliwości wpływania na nie. Poza tym w większym stopniu wzrasta uzależnienie firm od zewnętrznych warunków funkcjonowania (otoczenia). Każde przedsiębiorstwo, chcąc przetrwać na rynku i utrzymać przewagę konkurencyjną, musi dostosowywać się do zmian w otoczeniu. Konieczność podejmowania odpowiednich decyzji dostosowawczych zmienia zakres, metody i logikę funkcjonowania przedsiębiorstwa. Z tego powodu uznaje się, że współcześnie występuje orientacja przedsiębiorstw na podporządkowanie się zmianom zachodzącym w sferze wewnętrznej i zewnętrznej, co jest nie tylko wymogiem przetrwania firm, ale i ich rozwoju. Tylko dzięki takim przedsięwzięciom będzie możliwe długoterminowe pomnażanie wartości kapitału przedsiębiorstwa, a tym samym realizacja jednego z celów jego właścicieli, jakim jest maksymalizacja wartości rynkowej, która w długim okresie daje większe możliwości maksymalizacji zysku. Możliwe jest to dzięki dokonywaniu ciągłych zmian o charakterze restrukturyzacji, które pozwalają na przeprowadzenie istotnych przeobrażeń w sferze systemów organizacyjnych, technicznych, produkcyjnych i ekonomicznych, co determinuje rozwój firm, a tym samym daje możliwość dalszego funkcjonowania. Dodatkowo procesy dostosowawcze i rozwojowe wpływają na wzrost efektywności przedsiębiorstw, który bezpośrednio determinuje tempo kreowania ich wartości.

Uwarunkowania rozwoju przedsiębiorstw, które wpływają na ich kondycję ekonomiczną i konkurencyjność, dzielimy ogólnie na dwie grupy:

1. Uwarunkowania zewnętrzne (makroekonomiczne), tj.: koniunktura gospodarcza, inflacja, popyty, podaż, regulacje prawne, dynamika wzrostu gospodarczego, czynniki społeczno-kulturowe, rozwój techniki i technologii, system podatkowy, system finansowy, stabilność waluty itd.
2. Uwarunkowania wewnętrzne (mikroekonomiczne), tj.: profil produkcji, majątek trwały, wysokość kapitałów, jakość produktów, rentowność sprze-

daży, powiązania kooperacyjne, wdrażanie postępu naukowo-technicznego, umiejętności pracowników i kierownictwa, poziom techniki, znak towarowy, przedsiębiorczość kadry, zarządzanie zasobami itd.

Warto dodać, że czynniki mające swoje źródło w otoczeniu są niezależne od przedsiębiorstwa, w znacznej mierze stanowią pochodną polityki władz państwowych i mechanizmów regulacji rynku, a także pozostają pod wpływem zarówno ogólnej kondycji i sytuacji gospodarczej w danym kraju, jak i koniunktury światowej. Z kolei czynniki wewnętrzne mają związek z działaniami podejmowanymi przez firmę, są powiązane z jej kondycją finansową, posiadanymi zasobami materialnymi, kapitałem intelektualnym, strukturą organizacyjną, przyjętą strategią rozwoju, metodami zarządzania, przedsiębiorczością, innowacyjnością oraz jakością produktów i usług¹.

Jak widać, wśród zewnętrznych uwarunkowań gospodarowania przedsiębiorstw można wyróżnić wiele czynników makroekonomicznych. Istnieje również wiele różnych klasyfikacji tych czynników. Jedną z podstawowych klasyfikacji zakłada zależność tych czynników od polityki fiskalnej państwa, poziomu wzrostu gospodarczego oraz innowacyjności gospodarki.

W ramach systemu fiskalnego istotny wpływ na kondycję przedsiębiorstw wywierają w głównej mierze stawki podatkowe, które regulują normy określone przez państwo. Oprócz tego należy także wspomnieć o znacznej roli składek na ubezpieczenia społeczne, których wzrost zwiększa koszty pracy. Z kolei poziom ustalonych stawek amortyzacyjnych determinuje możliwość odtworzenia majątku danego przedsiębiorstwa. Do czynników ograniczających, a tym samym warunkujących funkcjonowanie przedsiębiorstwa, należy także dostępność usług finansowych oraz relatywnie wysoka cena kredytów bankowych. Możliwość sięgania po różnorodne źródła finansowania, w tym szczególnie dostęp do kapitałów obcych, szczególnie sprzyja rozwojowi przedsiębiorstw. Nowe formy wspierania finansowego firm oraz ich dostępność są wyjątkowo istotne w dobie procesu globalizacji działalności gospodarczej oraz integracji europejskiej, zwiększają bowiem możliwości rozwoju i zabezpieczenia finansowego firm².

¹ R. Borowiecki, *Przedsiębiorstwo w obliczu wyzwań współczesnej gospodarki*, Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie, Kraków 2010, s. 409–410.

² T. Rachwał, *Problematyka badawcza funkcjonowania przedsiębiorstw przemysłowych*, Prace Komisji Geografii Przemysłu, Akademia Pedagogiczna w Krakowie, Warszawa–Kraków 2008, <http://www.prace-kgp.up.krakow.pl/pdf/ptg11/rachwal11.pdf> (14.03.2012 r.).

Uwarunkowania funkcjonowania przedsiębiorstw zawarte są również w prowadzonej przez władze państwa proaktywnej polityce wobec przedsiębiorców. Ustanawiane ogólnie odpowiednie regulacje prawne dotyczące swobody prowadzenia działalności gospodarczej określają podatność na otwieranie nowych przedsięwzięć oraz rozwijanie tych już istniejących. Jest to możliwe dzięki udzielaniu pomocy również ze środków publicznych na ten cel.

Powiązania przedsiębiorstwa z otoczeniem są także zależne od poziomu wzrostu gospodarczego kraju. Generalnie tendencje rozwojowe dla danego sektora lub branży powiększają również poziom konkurencyjności przedsiębiorstw na wielu rynkach. Zasadne staje się zatem stosowanie mechanizmów regulacji i kontroli rynku, od nadzoru korporacyjnego po weryfikację kondycji sektora finansów publicznych, ale tylko w celu tworzenia się odpowiednich mechanizmów samoregulujących³. Trend wzrostowy gospodarki zdeterminowany jest przez popyt i podaż. Wzrost popytu konsumpcyjnego i inwestycyjnego pobudza wzrost gospodarczy w krótkim okresie, natomiast optymalną podaż – w długim. Wyrównanie tych dwóch zależności pozytywnie wpływa na ogólną koniunkturę gospodarczą, która daje większe szanse na lepsze wyniki przedsiębiorstw.

Wśród warunków mających wpływ na zmiany zachodzące w firmach należy także wymienić postęp techniczny, który zwiększa innowacyjność gospodarki. Stale zmieniające się trendy i warunki gospodarcze wymuszają na przedsiębiorstwach stosowanie nowych, postępowych rozwiązań w zakresie produkcji oraz pozyskiwania klienta. Podążanie za tymi zmianami zwiększa możliwości nowatorskich, rewolucyjnych rozwiązań, co w efekcie podnosi konkurencyjność firmy.

Czynniki zewnętrzne mogą być także sklasyfikowane pod względem rodzaju otoczenia, z jakiego wynikają. Na tej podstawie należy wyróżnić otoczenie międzynarodowe oraz krajowe⁴. Wśród uwarunkowań zewnętrznych na skalę międzynarodową dużą rolę odgrywają procesy integracyjne państw i regionów oraz nasilające się procesy globalizacyjne⁵. Efektem tego jest możliwe zwiększenie liczby bezpośrednich inwestycji zagranicznych. Z kolei uwarunkowania

³ H.G. Adamkiewicz-Drwiłło, *Uwarunkowania konkurencyjności przedsiębiorstwa*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2002, s. 131.

⁴ T. Rachwał, *op.cit.*

⁵ J. Fayerweather, *International business management*, w: „Thunderbird – International Business Review”, 2007.

krajowe, wynikające z polityki danego państwa, charakteryzują się głównie regulacjami i normami prawnymi oraz sytuacją polityczną państwa (tabela 1).

Tabela 1. Uwarunkowania zewnętrzne funkcjonowania przedsiębiorstw

Wynikające z otoczenia międzynarodowego	Wynikające z otoczenia krajowego
<ul style="list-style-type: none"> • procesy koncentracji kapitału oraz integracyjne przedsiębiorstw • wzrost znaczenia korporacji międzynarodowych • wzrost konkurencji na rynku globalnym • przepływy bezpośrednich inwestycji zagranicznych • szybki postęp technologiczny • gospodarowanie oparte na wiedzy, prowadzące do wzrostu znaczenie zaawansowanych prac B + R i innowacji • procesy integracyjne państw, w tym proces integracji europejskiej 	<ul style="list-style-type: none"> • normy i regulacje prawno-administracyjne • otwarcie rynku krajowego na napływ przedsiębiorstw zagranicznych, towaru i kapitału • polityka państwa w zakresie oświaty, nauki i wdrażania innowacji • niestabilność sceny politycznej • tworzenie i wdrażanie strategii restrukturyzacji określonych branż przemysłu

Źródło: T. Rachwał, *Problematyka badawcza funkcjonowania przedsiębiorstw przemysłowych*, Prace Komisji Geografii Przemysłu, Akademia Pedagogiczna w Krakowie, Warszawa–Kraków 2008, <http://www.prace-kgp.up.krakow.pl/pdf/ptg11/rachwal11.pdf> (14.03.2012 r.).

Przedsiębiorstwa pozostają w interakcjach z otoczeniem, które wyznacza reguły gry, wzajemne zależności i możliwości ich rozwoju. W praktyce życia gospodarczego wiele czynników zewnętrznych (np. korzyści osiągnane dzięki decyzjom władz państwowych) oddziałuje na czynniki wewnętrzne i w odmienny sposób wpływa na ramy prawne i warunki gospodarowania dla różnych przedsiębiorstw. Należy zauważyć, że w modelu doskonałej konkurencyjności rynkowej wszystkie przedsiębiorstwa prywatne, działając w tych samych warunkach prawnych, konkurowałyby między sobą tylko przez czynniki wewnętrzne, a więc dzięki procesom i decyzjom podejmowanym w samych firmach. Do podstawowych uwarunkowań wewnętrznych w literaturze przedmiotu zaliczono⁶:

- wielkość majątku, jakim dysponuje przedsiębiorstwo,
- zdolność do wdrażania postępu technicznego i technologicznego,
- poziom wiedzy i kreatywność kadry,

⁶ W. Kieżun, *Sprawne zarządzanie organizacją*, Oficyna Wydawnicza SGH, Warszawa, 1997, s. 103, w: Walczak, *Analiza czynników wpływających na konkurencyjność przedsiębiorstw*, „E-mentor” nr 5 (37), dwumiesięcznik SGH w Warszawie, Warszawa 2010, s. 5.

- rzadkość i jakość oferowanych produktów i usług,
- ogólny poziom rentowności produkcji,
- system powiązań pomiędzy uczestnikami gry rynkowej,
- podatność dostosowawczą przedsiębiorstwa do zmian w warunkach funkcjonowania,
- sprawność zarządzania posiadanymi zasobami.

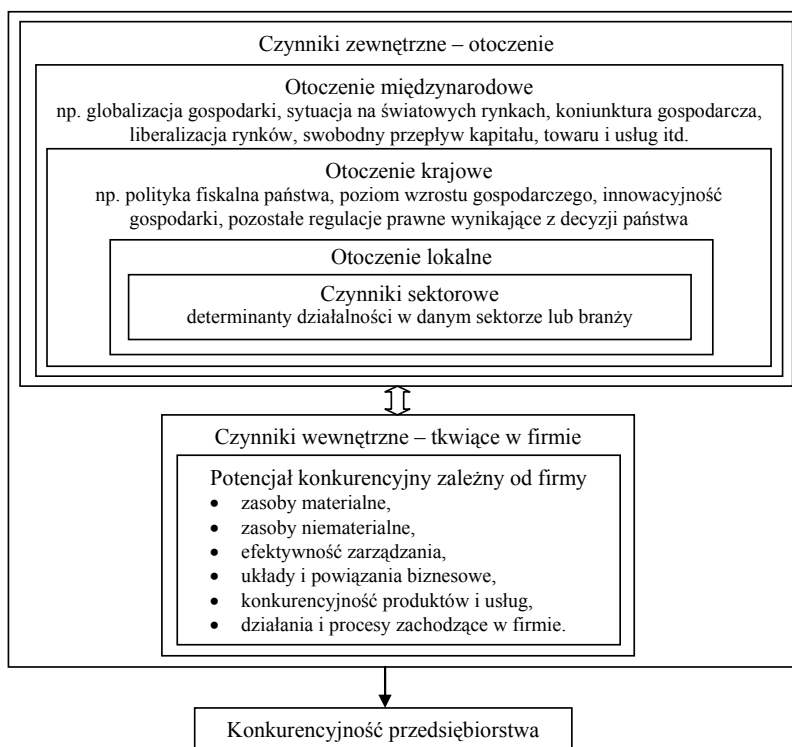
Systemowe podejście do przedsiębiorstwa wymaga, aby poszczególne jego elementy były ze sobą powiązane, tworząc wspólnie zorganizowaną całość. Czynnikiem syntetyzującym przedsiębiorstwo jest przedsiębiorca. To on zarządza firmą jako całością, tworząc ją z rozproszonych i dla siebie samych nieproduktywnych elementów. Postępowanie przedsiębiorcy staje się źródłem i kreatorem przedsiębiorczości jako sposobu na osiągnięcie racjonalności gospodarowania oraz trwania i rozwoju przedsiębiorstwa. Dlatego najważniejszym elementem w całej istocie skomplikowania przedsiębiorstwa, gdzie poszczególne działy stanowią oddzielne źródło badań (np. finanse przedsiębiorstw, zarządzanie zasobami ludzkimi czy marketing), jest efektywne i sprawne zarządzanie posiadanymi zasobami. Można powiedzieć, że grupa czynników wewnętrznych jest utożsamiana z posiadanymi przez przedsiębiorstwo strategicznymi zasobami oraz umiejętnością ich wykorzystywania w celu podejmowania skutecznych działań, będących odpowiedzią i reakcją na zmiany i przeobrażenia zachodzące w otoczeniu zewnętrznym.

2. Efektywność zarządzania a konkurencyjność przedsiębiorstw

W realiach współczesnej globalnej gospodarki konkurencyjność staje się jednym z ważniejszych wyznaczników oceny funkcjonowania przedsiębiorstwa na rynku, a także jest postrzegana jako determinanta rozwoju. Konkurowanie jest stałą cechą gospodarki rynkowej. Dlatego tak istotne jest rozpoznanie i zrozumienie, jakie uwarunkowania i czynniki mają wpływ na konkurencyjność przedsiębiorstwa. W ogólnym ujęciu można powiedzieć, że konkurencyjność odzwierciedla potencjał firmy, a mianowicie zasoby, umiejętności i zdolności zapewniające przewagę nad innymi podmiotami działającymi w tym samym sektorze. Do kluczowych determinantów konkurencyjności współczesnych przedsiębiorstw należy zaliczyć warunki zewnętrzne i wewnętrzne oraz podejmowane przez przedsiębiorstwo działania. Dodatkowo konkurencyjność pozo-

staje pod wpływem sytuacji gospodarczej w danym kraju oraz koniunktury na światowych rynkach. W związku z tym można uznać, że konkurencyjność jest efektem synergicznego oddziaływania wielu czynników wewnętrznych tkwiących w przedsiębiorstwie oraz mechanizmów i uwarunkowań zewnętrznych istniejących w otoczeniu, co daje zdolność do rozwoju, osiągania korzyści i zysków. Dodatkowo trzeba zwrócić uwagę na fakt, że to specyfika danej branży decyduje o tym, które z wymienionych czynników mają największą siłę oddziaływania.

Rysunek 1. Determinanty rozwoju przedsiębiorstw

Źródło: opracowanie własne.

Bardziej szczegółowy podział czynników zewnętrznych (według otoczenia lokalnego, krajowego i międzynarodowego) i wewnętrznych (bezpośrednio zarządzanych przez firmę) pozwala na określenie współczesnych determinantów rozwoju przedsiębiorstw prywatnych oraz na ustalenie odpowiedzialności

decyzyjnej za konkretne czynniki, które w ogólnym ujęciu wpływają na konkurencyjność prosperujących przedsiębiorstw (rysunek 1). Wydaje się, że silniejszą dominację wykazują czynniki zewnętrzne w wyniku swojego oddziaływania na czynniki wewnętrzne. Dodatkowo procesy globalizacyjne zwiększają ten wpływ m.in. przez rozwój konkurencji w wyniku dostępu do rynku firm o zasięgu globalnym. Natomiast po określeniu zewnętrznych warunków gospodarowania ważne jest, aby efektywnie zarządzać posiadanymi zasobami i wpływać na uwarunkowania wewnętrzne oraz dbać o ciągłą przewagę konkurencyjną na tym rynku. O sile ekonomicznej i konkurencyjności przedsiębiorstwa decyduje przede wszystkim jego gospodarka finansowa. Jej skuteczność wyraża się w takim zaopatrzeniu firmy w kapitał, własny i obcy, który zapewni jej bieżącą równowagę finansową oraz trwały rozwój. W Polsce dostęp do kapitału z zewnętrznych źródeł, tj.: kredytów, pożyczek, venture capital, leasingu, subwencji itd. w celu finansowania rozwoju, jest nadal ograniczony. Dodatkowo występuje wiele innych trudności i barier (tabela 2), jakie przedsiębiorstwa napotykają w swojej działalności i możliwości rozwoju.

Tabela 2. Klasyfikacja barier determinujących rozwój przedsiębiorstw

Bariery prawne	<ul style="list-style-type: none"> • skomplikowane procedury uruchamiania i prowadzenie działalności gospodarczej • brak skutecznej ochrony dóbr własnych w postaci znaku firmowego • nieznanomość przepisów unijnych
Bariery ekonomiczne	<ul style="list-style-type: none"> • polityka fiskalna rządu • dostępność do usług finansowych • poziom stawek amortyzacyjnych uniemożliwiający odtworzenie majątku • relatywnie wysoki udział kosztów pracy, z uwagi na poziom stawek składek na ubezpieczenie społeczne • cena kredytów bankowych
Bariery zarządzania	<ul style="list-style-type: none"> • nieznanomość nowoczesnych technik zarządzania • brak umiejętności wykorzystania informacji z otoczenia • brak skłonności do uczenia się
Bariery kadrowe	<ul style="list-style-type: none"> • wysoka fluktuacja pracowników • niskie kwalifikacje kadry
Bariery edukacyjne	<ul style="list-style-type: none"> • niski stopień wykorzystania Internetu • niedostateczny dostęp do informacji gospodarczej
Bariery społeczne	<ul style="list-style-type: none"> • brak akceptacji rozwarstwienia społecznego • niedostateczna kultura przedsiębiorczości

Źródło: K. Krajewski, *Determinanty rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw*, wyd. IPiS, Warszawa, 1999.

Dlatego przedsiębiorstwa ograniczone różnymi barierami, aby w dalszym ciągu mogły uczestniczyć w grze rynkowej, muszą inwestować i rozwijać się.

W praktyce zarządzania powinno się stosować zintegrowane podejście, czyli budować przewagę konkurencyjną w oparciu o wyjątkowe i trudne do imitacji kluczowe kompetencje w celu dostosowania się do zmieniających się wymagań klientów, uwzględniając przeobrażenia w otoczeniu rynkowym. Efektywność zarządzania przedsiębiorstwem obejmuje cztery najważniejsze działania⁷:

- interpretację otoczenia,
- ustalanie granic firmy,
- określanie celów i priorytetów,
- podejmowanie decyzji o modelu biznesowym.

Optymalna efektywność zarządzania w określonych warunkach wewnętrznych i zewnętrznych umożliwi wysoką konkurencyjność firmy, co zapewnia stabilny i długotrwały rozwój. Konkurencyjność danej firmy jest analizowana na tle innych, porównywalnych podmiotów funkcjonujących w tym samym sektorze. W takim ujęciu jest ona postrzegana jako wynik podejmowanych przez przedsiębiorstwo działań związanych z konkurencyjnością o klienta. Miarą konkurencyjności przedsiębiorstwa jest jego pozycja na rynku i ocena w oczach klienta, dlatego można uznać, że firma jest konkurencyjna, jeśli podejmowane przez nią działania prowadzą w strategicznej perspektywie do wzrostu jej wartości rynkowej⁸. Przewaga konkurencyjna może mieć ścisły związek z dobrze przemyślaną, efektywną i realistyczną strategią rozwoju, którą udało się skutecznie wcielić w życie. Zdobywanie przewagi konkurencyjnej może być rezultatem konkurencyjności rynkowej oferowanych produktów i usług. Czasem jednak przewaga konkurencyjna nie wynika z wyróżniających zdolności danej firmy, lecz jej dominacji lub uprzywilejowanej pozycji na rynku. Istnieją bowiem przedsiębiorstwa, które korzystają z naturalnego monopolu bądź odnoszą korzyści dzięki ograniczeniom rynkowym, będącym wynikiem licencjonowania działalności lub obowiązujących uregulowań prawnych. Dodatkowo niestety w praktyce zarządzania wymienia się tzw. zasoby relacyjne, czyli powiązania polityczno-biznesowe, a czasem nawet zalicza się do nich układy i znajomości, które powodują nieuczciwe przetargi, co niewątpliwie wpływa na konkurencyj-

⁷ W. Walczak, *Analiza czynników wpływających na konkurencyjność przedsiębiorstw*, „E-mentor” nr 5 (37), dwumiesięcznik SGH w Warszawie, Warszawa 2010, s. 4.

⁸ A. Noga, *Teorie przedsiębiorstw*, PWN, Warszawa 2009, s. 136.

ność i uzyskiwanie korzyści finansowych. Innym, mniej kontrowersyjnym przykładem są projekty współfinansowane ze środków UE. Dzięki uzyskanemu wsparciu finansowemu (środkom publicznym) wybrane firmy mogą znacząco poprawić swoją konkurencyjność. Dlatego zadaniem państwa powinno być podejmowanie takich działań, które będą zapewniały swobodę prowadzenia działalności gospodarczej i stwarzały przyjazne warunki rozwoju, gwarantując jednocześnie przejrzyste i uczciwe zasady konkurencji wolnorynkowej. Prawdziwa konkurencja wolnorynkowa prowadzi do poprawy jakości usług i oferowanych produktów przy jednoczesnym obniżaniu cen. Współczesne przedsiębiorstwa, chcąc zwiększyć konkurencyjność i dzięki temu mieć możliwość rozwoju, a tym samym przetrwania na rynku, muszą liczyć się z wieloma uwarunkowaniami zewnętrznymi, występującymi w otoczeniu, jak i wewnętrznymi. Dlatego niezbędne jest posiadanie aktualnej wiedzy o czynnikach i warunkach gospodarowania mających istotny wpływ na konkurencyjność przedsiębiorstwa⁹.

Dodatkowo gospodarka rynkowa stawia przed przedsiębiorstwami pewne wymagania. Do najważniejszych z nich należy zaliczyć:

- wspólny dla większości podmiotów motyw podejmowania i prowadzenia działalności gospodarczej, jakim jest osiągnięcie i maksymalizacja zysku,
- zrównanie dochodów i kosztów w ujęciu dynamicznym jako warunek minimum przetrwania przedsiębiorstwa,
- rozstrzygającą rolę rynku w weryfikacji działalności przedsiębiorstwa,
- ryzyko majątkowe związane z niepewnością podejmowanych przedsięwzięć.

Aktualnie gospodarka rynkowa poza ramami prawnymi (możliwościami i wymaganiami) gospodarowania stawia przed przedsiębiorcami wyzwania w postaci niebywale dynamicznych zmian w rzeczywistości rynkowej¹⁰. Jest to związane ze stale wzrastającym oddziaływaniem procesów globalizacji na możliwość funkcjonowania i rozwoju dzisiejszych przedsiębiorstw. Rywalizacja na rynku przedsiębiorstw nasila się i skutkuje dynamiką zmian, które jeszcze niedawno były niemożliwe. Dodatkowo szybko zmieniające się otoczenie to dziś natural-

⁹ *Konkurencyjność jako determinanta rozwoju przedsiębiorstwa*, red. S. Lachniewicz, M. Matejun, Wydawnictwo Politechniki Łódzkiej, Łódź 2009, s. 11.

¹⁰ I. Szczepaniak, *Czynniki i uwarunkowania rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw w warunkach gospodarki opartej na wiedzy*, Państwowy Instytut Badawczy, Warszawa 2006, s. 8.

ne środowisko, w jakim przychodzi działać firmom. Dlatego współczesne przedsiębiorstwa muszą podlegać ciągłemu rozwojowi i dostosowywaniu się do zmian, których źródłem jest rosnąca złożoność i zmienność zarówno makro-, jak i mikrootoczenia. W wyniku tych procesów tak istotną staje się zdolność do szybkiego reagowania na zachodzące zmiany i jednocześnie identyfikowanie szans i zagrożeń oraz efektywność w zarządzaniu przedsiębiorstwem.

Podsumowanie

W nowej globalnej rzeczywistości gospodarczej przedsiębiorstwa, aby przetrwać i utrzymać się na rynku, muszą posiadać zdolność efektywnego zarządzania posiadanymi zasobami i uprawnieniami oraz umieć przystosować się do stale zmieniającego się otoczenia. Należy również trafnie oceniać sytuację firmy i przewidywać zmiany na rynku, gdyż takie umiejętności pozwolą na efektywny rozwój i uzyskiwanie tak istotnej przewagi konkurencyjnej. Są to bowiem aktualne czynniki warunkujące sprawne funkcjonowanie i dalszy rozwój w celu przetrwania przedsiębiorstwa na rynku. Oznacza to, że w nowej globalnej gospodarce przedsiębiorstwa zostały zmuszone do tworzenia przedsięwzięć dostosowawczych do otoczenia lub poszukiwania pomysłów działalności wyprzedzających rynek i mających szansę przetrwania. Wymusza to elastyczność działania i umiejętność dostosowania się lub kreatywność w działalności. Powoduje to również konieczność przebudowy systemowej i zmian strukturalnych w przedsiębiorstwie, co pozwoli firmie wdrażać nowe cechy, procedury i działania zgodne z metodami nowoczesnego zarządzania. Jest to niezbędne do przeobrażeń, które umożliwią rozwój i tym samym dalsze efektywne funkcjonowanie przedsiębiorstwa. Firma, które nie chce, nie potrafi lub nie może dostosować się do rynku i nowych wyzwań gospodarczych, przestaje się rozwijać, z czasem traci zdolność zaspokajania potrzeb otoczenia i tym samym jej działalność skazana jest na niepowodzenie. Wynika to z faktu, że w obecnym systemie ekonomicznym to rynek jest weryfikatorem działalności gospodarczej, wymuszając właściwą reakcję przedsiębiorstw na zmiany w otoczeniu, a tym samym wyznacza cenę i sens realizacji samej działalności. Dodatkowo wynika z tego, że działalność przedsiębiorstw w dobie globalizacji rynku i w obecnych warunkach gospodarowania jest w równej mierze zdeteminowana tym, co dzieje się w jego otoczeniu, jak i tym, co dzieje się w nim

samym. Czasem nawet to warunki zewnętrzne bardziej wpływają na możliwość prowadzenia działalności niż warunki wewnętrzne określone w przedsiębiorstwie. Z praktyki współczesnych firm wynika, że sama zmiana, choćby zasadnicza i radykalna, nie jest warunkiem wystarczającym w procesie podejmowania decyzji i zarządzania. Musi to być zmiana korzystna, która pozwoli firmie przystosować swoją działalność w sposób adekwatny do nowych warunków i zapewni przywrócenie równowagi wewnętrznej i zewnętrznej. Konsekwencją tak przeprowadzonej zmiany będzie podniesienie stopnia sprawności działania przedsiębiorstwa, a to doprowadzi do wzrostu jego wartości rynkowej i konkurencyjności.

Literatura

- Borowiecki R., *Przedsiębiorstwo w obliczu wyzwań współczesnej gospodarki*, Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie, Kraków 2010.
- Fayerweather J., *International business management*, w: „Thunderbird – International Business Review”, 2007.
- Kieżun W., *Sprawne zarządzanie organizacją*, Oficyna Wydawnicza SGH, Warszawa 1997.
- Konkurencyjność jako determinanta rozwoju przedsiębiorstwa*, red. S. Lachniewicz, M. Matejun, Wydawnictwo Politechniki Łódzkiej, Łódź 2009.
- Krajewski K., *Determinanty rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw*, wyd. IPiS, Warszawa 1999.
- Noga A., *Teorie przedsiębiorstw*, PWN, Warszawa 2009.
- Rachwał T., *Problematyka badawcza funkcjonowania przedsiębiorstw przemysłowych*, Prace Komisji Geografii Przemysłu, Akademia Pedagogiczna w Krakowie, Warszawa–Kraków 2008.
- Szczepaniak I., *Czynniki i uwarunkowania rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw w warunkach gospodarki opartej na wiedzy*, Państwowy Instytut Badawczy, Warszawa 2006.
- Walczak W., *Analiza czynników wpływających na konkurencyjność przedsiębiorstw*, „E-mentor” nr 5 (37), dwumiesięcznik SGH w Warszawie, Warszawa 2010.
- Zimmerer T., Scarborough N., *Essentials of entrepreneurship and small business management*, Pearson Prentice Hall, New Jersey 2004.

MODERN DETERMINANTS DEVELOPMENT OF PRIVATE ENTERPRISES

Summary

Private companies are the main place of work for the Poles, so you should analyze their development. Therefore aim of this article is to present the current determinants of development of private enterprises. Therefore analyzed the distribution of business conditions that affect the proper functioning and development of enterprises. In addition, characterizes the main elements, such as competitiveness and efficiency of management, having a direct bearing on the reasonableness of a particular activity. Also presented the current barriers to enterprise development in Poland. The article in its entirety gives a picture of the most important elements influencing and determining the activities of private enterprises.

Keywords: economic conditions, management efficiency, competition, determinants of activity, the company private.

Translated by Ireneusz Miciuła